

Kırsal Alanda Tarımsal Finansman Desteği Olarak Doğrudan Gelir Desteği Üzerine Bir Alan Araştırması: Narman İlçesi Örneği

Şerafettin KELEŞ Murat DİLMAÇ Arzu TURAL DİKMEN
Atatürk Üniversitesi Narman Meslek Yüksekokulu, Narman Erzurum
e-posta: serafetik@atauni.edu.tr

Geliş Tarihi/Received:18.11.2014 Kabul Tarihi/Accepted:19.12.2014

Öz: Doğrudan Gelir Desteği kamu kaynaklarından hedef tarım üreticilerinin gelir düzeyini etkilemek amacıyla yapılan transferler şeklinde uygulanan önemli bir tarım politikası aracıdır. Tarımsal destekleme politikalarının gerekçeleri nüfusun beslenmesi, gıda güvenliği, kendine yeterlik ve gelir dağılımındaki dengesizliğinin giderilmesidir.

Bu çalışmada, Erzurum İli, Narman İlçesi kırsal alanında yaşayan ve tarımla uğraşan çiftçilerin; (1) DGD'den yararlanma durumunu belirlemek, (2) almış oldukları DGD ödemelerinin nerelerde harcadığını ortaya çıkarmak ve (3) DGD'nin tarımsal amaçlı olarak harcanması üzerine ne gibi faktörlerin etkili olduğunu araştırmak amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın ana materyalini, Erzurum ili Narman ilçesinde Doğrudan Gelir Desteğinden yararlanan üreticilerle yapılan anketlerden elde edilen yatay kesit verileri oluşturmaktadır. Çalışmada Narmanlı çiftçilerin DGD'yi faydalı buldukları ancak yeterli bulmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğrudan Gelir Desteği, Tarım, Tarım Politikası, Tarımsal Destek

A Field Study on Direct Income Support as Financial Support for Agriculture in Rural Area, The Case of Narman District

Abstract: Direct Income Support is an important agricultural policy applied as a tool to influence the level of income transfers to the target agricultural producers from public sources. Grounds of agricultural support policies is feeding of the population, food safety, to eliminate the imbalance in income distribution and the self-sufficiency.

In this study, farmers who living in rural areas Narman District engaged in agriculture; (1) to determine the state benefit from DIS, (2) to reveal where he spent the DIS payments they have received, and (3) DIS is effective on such factors as what is intended to be spent in agricultural research.

This is the main material of the research, Erzurum constitutes a horizontal cross-section data obtained from surveys with producers who benefit from direct income support in Narman district. In the study, Narman's farmers found it useful to direct income support for farmers, but it has been concluded enough to find.

Keywords: Direct Income Support, Agriculture, Agricultural Policy, Agricultural Support

1. GİRİŞ

Ülke nüfusun doyurulması gibi stratejik bir işlevinin yanı sıra, milli gelir, istihdam, ihracat ve çeşitli sanayi kollarına katkısı nedeniyle tarım bütün ülkeler için istisnai bir sektör olma konumunu sürdürmektedir. Tarımsal üretimde önemli artışlar sağlansa da, ticaret hadlerinin zamanla tarım ürünleri aleyhine gelişmesi, gıda maddeleri talebinin fiyat esnekliğinin oldukça düşük düzeylerde seyretmesi (Yavuz, 2001), sanayi ve hizmetler sektörlerinde sağlanan hızlı gelişmeler, tarım sektörünü görel olarak küçülmüş, fakat tarımın daha fazla korunması gereği ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle bütün ülkeler bir dizi araçla, fiyat desteğinden girdi sübvansiyonlarına uzanan tarım sektörünü destekleme ve dış rekabete karşı koruma yoluna gitmiştir.

Türkiye'de tarım politikası uygulamaları, tımar sistemi olarak ta bilinen Osmanlı Toprak Düzeni üzerine, Cumhuriyet döneminin ilkeleri ile oluşturulmuş, içerde destekleyici ve müdahaleci, gümrüklerde ise koruyucu ve görel olarak daha ulusçu bir görünüm vermekte-

dir (Ulusoy, 2003). Tarım sektörüne yönelik devletin destekleme politikaları uzun yıllar taban fiyat belirleme ve destekleme alımlarında bulunma şeklinde olsa da daha sonra girdi destekleri, düşük faizli kredi, teşvik primi ödemeleri, çeşitli sübvansiyon, hayvancılığı geliştirme teşvikleri ve ürün bazında uygulanan belirli ürünlerde ekim alanlarını sınırlandırarak alternatif ürünlere geçişin teşvik edilmesine yönelik tazminat ödemeleri ve destekleme primleri gibi uygulamalarla tarım sektörünün desteklenmesi yoluna gidilmiştir (Kesbiç vd., 2005).

1929–1930 ekonomik bunalımı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de tarımsal ürün fiyatlarında çöküşe yol açması nedeniyle bu dönemde tarımsal alanda korumacı politikalar önem kazanmıştır (Özkaya vd, 2001). 1980 öncesi de Türk tarımında çoğunlukla kullanılan tarım politikası araçları; taban fiyat ve destekleme alımları ile birlikte girdi sübvansiyonları ve ucuz kredi desteklemeleri olmuştur (Işıklı ve Abay, 1992). 1960’larda planlı kalkınma dönemiyle birlikte 1963 yılında, destekleme uygulamaları da kalkınma planları çerçevesinde ele alınmaya başlamıştır. Tarım sektörüne yönelik amaç ve stratejiler kalkınma planları ve yıllık programlarla belirlenmeye başlanmıştır (Özkaya vd, 2001). Bu planlama dönemlerinde de pazar fiyatı desteği uygulamasına devam edilmiş bunun yanında, yoğun olarak kimyevi gübrede sübvansiyon uygulanmıştır. Bununla beraber finansman sıkıntısına çözüm üretebilmek için piyasa faizlerine göre tarıma verilen düşük faizli kredilerle çiftçi desteklenmeye çalışılmıştır (Yalçınkaya vd, 2006).

1980 yılında serbest piyasa ekonomisine geçişle birlikte, tarım politikaları açısından dönüm noktası olmuş ve tarım sektörüne yönelik uygulanan politikalarda da önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu dönemde, tarım piyasalarına destekleyici, koruyucu yöndeki devlet müdahalelerinin kapsamının daraltılması öngörülmüştür. 1980 öncesinde yaşanan enflasyonlara tarımsal ürün fiyatlarının, tarımsal girdilere verilen sübvansiyonların ve düşük faizli kredilerin parasal genişleme üzerindeki etkisinin neden olduğu fikri, devletin tarıma bakışını değiştirmiştir (Yalçınkaya vd, 2006). Tarım sektörü enflasyonun başlıca nedenleri arasında görülmüştür (Türkecul, 2006). Bu nedenle birçok üründeki pazar desteği azaltılmaya başlanmış, sübvansiyonlar kaldırılmış ve tarımsal kredilerdeki faizler piyasa oranlarına yaklaşmıştır.

1981 yılından itibaren destekleme alımlarına konu olan ürün sayısı azaltılmaya başlanmış, 1990 yılında 10 ürüne kadar daraltılmıştır. 1991 yılında, daha önceki daralmanın aksine tam ters bir politika izlenmiş, desteklenen ürün sayısı artırılmıştır. Aynı politika, izleyen koalisyon hükümetince de korunmuş ve 1992 yılında desteklenen ürün sayısı 26’ya ulaşmıştır (Ağaoğlu vd., 2005).

5 Nisan 1994’te uygulamaya konulan “Ekonomik Önlemler ve Uygulama Planı” temel ilke olarak, üretim yapan ve sübvansiyon dağıtan bir devlet yapısından, ekonomide piyasa mekanizmasının tüm kurum ve kurallarıyla işlemlerini sağlayan bir devlet yapısına geçilmesi hedeflemiştir (İnan ve Gaytancıoğlu, 2003). 1994 yılında 5 Nisan kararları ve IMF’ye olan ulusal taahhütlerimiz çerçevesinde, destekleme modeli daha rasyonel bir yapıya kavuşturmak adına yeniden düzenlenmiştir.

1999 yılı öncesinde genellikle tarımsal ürün fiyatlarının dünya fiyatlarıyla uyumsuz olarak belirlenmesi beraberinde dışa karşı korumacılık önlemlerini getirmiştir. Yüksek fiyatlar bir taraftan bütçe olanaklarını zorlamış, diğer taraftan kaynak dağılımı ve tüketici refahını, dolayısıyla da toplumsal refahı olumsuz etkilemiştir. Yüksek fiyatla, dünya piyasalarına ürün arzı mümkün olamayacağından, ihracata da sübvansiyon uygulaması zorunlu hale gelmiştir. İhracatta yaşanan tikanlıklar ise sonuçta yine üreticileri etkilemiştir. Desteklemenin kapsamı ve fiyat düzeyleri, iç ve dış talepteki gelişmelerle yeterince ilişkilendirilerek bazen ekonomik, çoğunlukla da politik kaygılarla belirlenmiştir. Bazı ürünlerin üretimleri, pazar istekleri gözetilmeden teşvik edilmiştir (Abay vd., 2005).

2000’lere gelindiğinde, tütün ve çay gibi belli ürünlerdeki değerlendirilemeyen aşırı stokların imha edilmesi sektörü zorlarken, hayvansal ürünler ve yağlı tohumlarda olduğu gibi arz açıklarının meydana gelmesi, sektördeki dengesizliği ve planlama eksikliğini gözler önüne sermiştir. Tarımsal üretimin yönlendirilmesi ve ekonomik dengelerin korunmasını amaçlayan tarımsal destekleme politikaları; desteklerin hedef kitleye ulaştırılamaması, istenilen hedeflerin gerçekleştirilememesi ve devlete getirdiği mali yük nedeniyle etkisini yitirmiş,

kalkınmaya yönelik hedefleri engelleyen unsurlar olarak gündeme gelmiştir (Yalçinkaya vd., 2006). Türk tarımında 1990'lı yılların sonuna doğru tarım politikalarında reform ihtiyacının gündeme gelmesi, ülkedeki iç gelişmeler ve bu dinamiklerden kaynaklanan tartışmalar kadar, üyesi olduğu ve birtakım taahhütler altına girdiği Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve Avrupa Birliği (AB) gibi uluslararası kurum ve organizasyonların politikalarının etkisinin bir sonucudur (Abay vd., 2005).

Değişen ülke ve uluslararası koşullar yeni fırsatları yaratırken, tarım ve gıda sektöründe farklı yaklaşımlar ve reform gerekliliğini de gündeme getirmiştir. Mevcut politikaların etkinliğini yitirmesi nedeniyle, Türk tarımı, Avrupa Birliği ile entegrasyonda öncelikle geliştirilmesi gereken bir sektör olarak belirmiş, Dünya Ticaret Örgütü kuralları karşısında zorlanmış ve uyumu güçleşmiştir (Yalçinkaya vd, 2006). Uygulanmakta olan kendi kendine yeterli olmaya yönelik politikaların çok taraflı anlaşmalarda yer aldığı sekliyle, gerekli görülen “Tarım Reformu” çerçevesinde değişerek, ülkelerin önemli ürünlerde kendine yeterli olma politikaları yanında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip ürünleri yetiştirmeleri ve piyasa fiyatlarına hassasiyeti artırıcı politikaların benimsenmesi öngörülmüştür (DPT, 2000). Söz konusu reform ile daha önceki destekleme uygulamalarının kaldırılması ve Doğrudan Gelir Desteği (DGD)'ne geçilmesi hedeflenmiştir.

Tarım sektöründe uygulanan Doğrudan Gelir Desteği (DGD); Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) tarafından desteklenen ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde uygulanması düşünülen tarım politikalarından biridir. Tarımda sektörde uygulanan geleneksel tarımsal destekleme politikalarından farklı özellikleri nedeniyle DGD'nin gelecekte en etkili tarımsal destekleme politikası olması amaçlanmaktadır (Aslan ve Boz, 2005). Doğrudan Gelir Desteği (DGD); kırsal alanda yaşayan halka veya tarım üreticilerine gelirlerini arttırmaları amacıyla doğrudan yapılan ödemelerden oluşmaktadır (Eraktan, 2001). DGD'nin ülkelere göre farklı uygulama şekilleri tanımlarında farklı olmasına neden olmaktadır. Bu tanımlarda ortak ve sık kullanılan kavramlar üretimden bağımsız olanlar (decoupled payments) ve üretimle ilişkili olan ödemelerdir (Aslan ve Boz, 2005). Tarımsal üretimle ilişkili olan hedef üreticilere belirli şartların ileri sürülmesiyle yapılan telafi edici ödemeler (compensatory payments) ve mevcut ürün piyasa fiyatı ile hedeflenen gelir düzeyini sağlayan ürün fiyatı arasındaki farkın, fark ödemeleri veya prim ödemeleri (deficiency payments) olarak üreticilere verilmesi şeklinde olabilmektedir (Babacan, 1999). Üretimden bağımsız olarak yapılan ödemelerin, çiftçinin üretim kararlarını etkilememesi ve ürün fiyatlarının serbest rekabet koşullarında oluşumuna olanak sağlayacak şekilde olması gerekir (Cahill, 1988).

DGD uygulaması, girdi ve çıktıya dayalı tüm tarımsal destekleri iptal ederek, üretimden bağımsız üreticinin ürettiği miktar ile pazar fiyatı dikkate alınmadan, doğrudan devlet tarafından geçmişte belli bir ekim alanı ve verimlilik dikkate alınarak, üreticiye ödenmesidir (Şahinöz, Özaltan vd, 2005).

Tarımsal desteklemeler içerisinde son yıllarda en önemli destek konumuna gelen DGD sistemi çeşitli araştırmalara konu olmaktadır. Bu çalışmada, Erzurum İli, Narman İlçesi merkezinde yaşayan ve tarımla uğraşan çiftçilerin; (1) DGD'den yararlanma durumunu belirlemek, (2) almış oldukları DGD ödemelerinin nerelerde harcandığını ortaya çıkarmak ve (3) DGD'nin tarımsal amaçlı olarak harcanması üzerine ne gibi faktörlerin etkili olduğunu araştırmak amaçlanmıştır.

Araştırma sahası olarak seçilen Erzurum İline bağlı Narman İlçesi tarım ve hayvancılık potansiyeli yüksek bir ilçe olup, 42 köy ve 2 kasabadan oluşmaktadır. Köylerde hayvancılık temel geçim kaynağıdır ve hububat ve yem bitkileri de üretilmektedir. Hayvancılık entansif koşullarda yapılmakta ve çiftçiler yine bazı tarla bitkilerini kendi tüketimleri için üretmektedir (Keleş, 2000).

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışma alanı olarak Erzurum ili Narman ilçesi seçilmiştir. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı İlçe Müdürlüğü kayıtlarında yer alan 238 DGD faydalanıcısı çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılacak veri seti, Narman ilçe merkezinde uygulanan bir anket yardımıyla elde edilecek yatay kesit verilerden oluşmaktadır. Anket uygulanacak örnek külenin büyüklüğünün belirlenebilmesi için;

$$n = \frac{NPQ \cdot Z^2}{(N-1) \cdot d^2 + PQ \cdot Z^2}$$

formülünden yararlanılmıştır (Dorman et al., 1990). n = Örnek hacmi, N = Örneklem çerçevesine ait toplam birim sayısı, P = DGD' yi yararlı bulan faydalanıcılar, Q = DGD' faydalı bulmayan faydalanıcılar ($1-P$), Z = % $(1-\alpha)$ Z test değeri, α = önem düzeyi, d = hata (tolerans) payıdır. Z Güven katsayısı (%95'lik güven katsayısı, 1,96 alınmıştır), Mümkün olduğunca büyük örnekle çalışmak için DGD'yi yararlı bulanlar ve yararlı bulmayanların oranı 0,5 olarak alınmış ve %5 önem seviyesinde %5 hata payı ile ana kütleyi temsil edebilecek örnek büyüklüğü

$$\frac{238 \cdot 0,5 \cdot 0,5 \cdot 0,5 \cdot 1,96^2}{(238-1) \cdot 0,05^2 + 0,5 \cdot 0,5 \cdot 0,5 \cdot 1,96^2} = 155 \text{ olarak hesaplanmıştır}$$

Araştırmada veri toplamak üzere hazırlanan anket formu, konuyla ilgili önceki araştırmalardan Narman İlçesinin tarımsal yapısı göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Anketin birinci bölümü katılımcıların demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerini, ikinci bölümü haberleşme davranışlarını ve üçüncü bölümü de alınan DGD'nin harcandığı yerleri öğrenmeye yönelik sorulardan oluşturulmuştur. Anketin güvenilirliği bir ön testle kontrol edilmiş ve anlaşılması zor olan sorularda değişiklik yapılmıştır. Veri toplama işlemi Ağustos 2012 tarihinde başlanmış ve Aralık 2013 bitirilmiştir. Örnek olarak seçilen 155 hane başkanı için anket formları ayrı ayrı incelendikten sonra gerekli kod planları hazırlanmış, daha sonra da SPSS 20 (Statistical Package for the Social Sciences) programı kullanılarak istatistikî ve ekonometrik değerlendirmeler yapılmıştır. . Anket değerlendirmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler araştırmanın amaçları doğrultusunda seçilmiştir.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

3.1. Demografik ve Sosyo- Ekonomik Bulgular

Tablo 3.1 Hane Başkanlarının Yaş ve Cinsiyeti

Yaş Dağılımı						Cinsiyet Dağılımı	
Yaş Aralığı	20-29	30-39	40-49	50-59	60-Ü	Kadın	Erkek
Frekans	13	37	35	33	37	17	138
Oranı %	0.084	0.238	0.226	0.214	0.238	0.109	0.891

Tablo 1'de yaş dağılımlarında ankete katılanların 20-29 yaş aralığındakilerin frekansının en düşük (%8,4) olduğunu ve diğer yaş aralıklarının ise birbirine yakın seyrettiği görülmektedir. Narman kırsalında çiftçilikle uğraşan yetiştiricilerin orta yaş ve ileri yaş grubundan oluştuğu anlaşılmaktadır. Ankete katılanların ifadelerinde genç nüfusun çiftçilikten uzaklaştığı, eğitim, şehirleşme ve istikbollerinin tarım dışı veya kamuda aradıklarını belirtmişlerdir. Tarımla uğraşan yetiştiricilerin yaklaşık %89,1'i erkeklerden oluştuğu buna karşın kadınların çiftçilikten uzaklaştığı anlaşılmaktadır. Bu durumun sebepleri arasında, bayanların ağır gördükleri çiftçilikle uğraşma bakışlarının değişmesi gösterebilir. Ayrıca kültürel olarak tarımla uğraşma isteğinin de her geçen gün azaldığını da ifade edilebilir.

Tablo 3.2 Ankete Katılanların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu					
	Okur -Yazar	İlk	Orta	Lise	Üniv.
F	61	37	37	11	9
%	0.394	0.238	0.238	0.071	0.059

Narman kırsalında çiftçilikle uğraşan bireylerin büyük çoğunlukla okur- yazar olduğunu göstermektedir. Ankete katılanlar arasında sadece dokuz kişinin üniversite mezunu olduğu kalan kısmın ise ilk ve orta öğretim mezunu olduğu ortaya çıkmıştır. Yaş grubuyla ilişki-

lendirildiğinde orta ve ileri yaştaki katılımcıların doğal olarak eğitim seviyesinin düşük olmasına sebep gösterilebilir.

Tablo 3.3 Ankete Katılanların Aile Büyüklüğü

Aile Büyüklüğü				
	1-3 kişi	4-6 kişi	7-9 kişi	10 ve Üzeri kişi
F	65	50	24	16
%	0.419	0.322	0.155	0.104

Narman kırsal alanında aile büyüklüğü büyük çoğunlukla 1-3 kişiden oluşan aileler olup %41,9'luk bir oranına sahiptir. Bunun en büyük sebepleri genç nüfusun köyden göç etmesi, eğitim ve iş gücü olanaklarının şehirde fazla olması gösterilmektedir. Aile büyüklüğünü düşüren diğer faktörler arasında evlenmelerde ayrı eve çıkılması bu da geleneksel soy aile tipinden köy şartlarında da çekirdek aile sistemine geçildiğini göstermektedir.

Tablo 3.4 Ankete Katılanların Yıllık Kazanç ve Sosyal Güvenlik Durumu

	Yıllık Kazanç Durumu				Sosyal Güvenlik Durumu	
	2000-4999	5000-7999	8000-12000	12000 ve üzeri	SGK	Yok
F	65	73	11	6	76	79
%	0.419	0.471	0.071	0.039	0.491	0.509

Narman kırsalında çiftçilerin çok düşük bir gelire sahip olduğu, fakirlik sınırının altında bir yaşam sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Narman'da çiftçilerin % 96'sı yılda 12.000 TL altında bir kazanç elde etmektedir.

Sosyal güvenlik sahibi çiftçilerle sosyal güvencesi olmayanlar hemen hemen eşittir. Yeşil Kart kullanımı oldukça yaygındır. Çiftçilerin çoğunluğu Kaymakamlık tarafından dağıtılan Sosyal yardımlardan faydalanmaktadır.

Tablo 3.5 Ankete Katılanların Arazi Büyüklüğü ve Arazi Sahipliği

	Arazi Büyüklüğü (Dönüm)					Arazi Sahipliği		
	Yok	1-19	20-39	40-59	60 ve Ü	Tamamen	Kısmen	Kıracı
F	0	60	33	31	31	110	45	0
%	0.000	0.382	0.214	0.202	0.202	0.710	0.290	0.000

Yıllardır devam eden miras ve toprakların paylaşımı nedeniyle çiftçilerin çoğunluğu küçük arazi parçalarına sahiptir ve genellikle sahip olunan bu araziler dağınık şekildedir. Çiftçilikle uğraşanların tamamının kendi toprağı vardır.

Arazi varlığı genelde çayır ve ekilebilir arazilerden oluşmakta ve kurak yıllarda verim düşmektedir.

Tablo 3.6 Ankete Katılanların Tarımsal Araç Varlığı ve Kooperatif Üyeliği

	Tarımsal Araç			Kooperatif Üyeliği	
	Traktör	Diğer	Yok	Evet	Hayır
F	15	72	68	26	129
%	0.096	0.464	0.440	0.168	0.832

Ankete katılan çiftçilerin %9,6'sında traktör bulunmakta; pulluk, biçer gibi edevat sahibi çiftçilerin oranı ise %46,4 oranındadır. Genelde geleneksel tarımsal üretim yapıldığından ve dağlık arazi yapısı modern tarımsal araçların kullanımını azaltmaktadır.

Ankete katılan çiftçilerin çok azı %16,8'i kooperatif üyesidir ve çiftçilerin örgütlenme ve organizasyon sorunu mevcuttur.

3.2 DGD'nin Harcama Şekli

Tablo 3.7 DGD'nin Harcanma alanı

	Tarımsal Alana	Ev İhtiyaçları ve Tüketim
F	40	115
%	% 26	% 74

DGD büyük oranda mutfak ve diğer ev ihtiyaçları için harcanmaktadır. Ankete katılanların % 74'ü DGD'den aldıklarını tüketim harcamalarına sarf etmektedir. Aynı yardımlar mazot desteği gibi sadece traktör sahipleri tarafından kullanılmaktadır.

3.3 DGD'ye Genel Bakış

Tablo 3.8 Ankete Katılanların DGD Sistemine Karşı Görüş Durumu

DGD Genel Değerlendirme	Evet		Hayır	
	F	%	F	%
DGD yararlı olduğunu düşünüyor musunuz?	126	0.813	29	0.187
DGD miktarı yeterli mi?	44	0.284	111	0.716
DGD'yi adil bir sistem olarak görüyor musunuz?	129	0.833	26	0.167
DGD yaygın olarak yararlanıldı mı?	127	0.820	28	0.180

Araştırma kapsamında ankete katılanların %81,3'ü DGD'nin yararlı olduğunu düşünmekte sadece %18,7'si yararlı olmadığını beyan etmektedir. Yine ankete katılanların %83,3'ü DGD'nin adil bir sistem olduğunu düşünmektedir.

Ancak DGD'nin yetersiz olduğunu ifade edenler destek miktarının artırılması gerektiğini düşünmektedir. Ankete katılanların %28,4'ü DGD'nin yeterli olduğunu düşünmekte; kalan %71,6'sı ise desteklerin artırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Ankete katılan Narmanlı çiftçilerin % 82'si DGD'nin yaygın kullanıldığı fikrindedir.

4. SONUÇ

Erzurum'un Narman İlçesinde tarımsal faaliyette bulunan çiftçilerin DGD'den faydalanma düzeyi ve faydalanıcıların demografik özellikleri üzerine yapısı, almış olduğu DGD'nin temel harcama kalemlerinin belirlenmesi ve bu desteğin tarımsal amaçlı olarak kullanımı üzerine etki eden faktörlerin ortaya çıkarılması amacıyla yürütülen bu çalışmada, örneğe giren 84 çiftçinin aldıkları tarımsal desteğin % 74'ünü tarım dışı amaçlarla, özellikle mutfak ihtiyacı ve diğer ev harcamalarında kullandıkları; sadece % 26'sının tarımsal desteği tarımsal alanda kullandığı tespit edilmiştir. Narman kırsal alanında çiftçiler üzerine yapılan araştırmamın bu bulgularından çıkarılabilecek önemli bir sonuç, DGD uygulamasında, girdi veya fiyat destekleme politikalarından farklı olarak, alınan Doğudan Gelir Desteğinin tamamının tarımsal faaliyete gitmemiş olmasıdır. Ancak DGD uygulamasında sağlanan desteğin önemli bölümü tarım dışı harcamalara aktarıldığında, bu uygulama tarımsal sahada bir ürün artışı veya verime etki etmemektedir. Bu durumda çiftçilerin arazi miktarlarını esas alarak uygulanan DGD sistemi yerine üretilen ürünün esas alınarak uygulanması gereken destek ön plana çıkmaktadır. Arazi miktarına endeksli DGD sisteminde de büyük çiftçilerin daha avantajlı olduğu görülmektedir. Bu sonuç DGD sisteminin, küçük çiftçilere pek fazla bir katkısının olmadığını göstermektedir. Katkıdan da ziyade gelir eşitsizliğini kaldırmanın

aksine daha da belirginleştirdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca küçük çiftçiler aldıkları DGD'yi daha çok tarım dışı kalemlere harcama eğilimindedir. Bu nedenle küçük çiftçilerin, tarımı gerçekten seven kişilerin, tarım işletmelerini büyütmelerini kolaylaştırıcı, tarımı sevmeyenlerle de başka mesleklerde istihdam olanağı sağlayıcı alternatif politikaların geliştirilmesi gerekir.

Araştırmada Narman kırsalında tarımla uğraşan çiftçilerin genelde orta yaşta kişilerden oluştuğu, gençlerin çiftçiliği tercih etmedikleri tespit edilmiştir. Aile yapısının hızla değişerek çekirdek aile yapısına dönüştüğü, göçün aileleri bölerek kırsal alanda da soy ailenin tercih edilmediği anlaşılmaktadır.

Kırsalda çiftçilerin eğitim durumlarına bakıldığında yükseköğrenim görenlerin sayısının % 1'den az olduğu anlaşılmaktadır. Bu da yükseköğrenim görenlerin köyü terk ettiği, kentsel koşulların cazibesıyla kentlere göç ettiği sonucunu vermektedir.

DGD'den yararlanan Narmanlı çiftçilerin yıllık gelir düzeylerinin çok düşük olduğu tespit edilmiştir. Şöyle ki çiftçilerin hemen hemen tamamı % 99' u yıllık 8.000 TL'nin altında kazanç elde etmektedir. Bu tarımsal kazanç yetmediğinden belirli zamanlarda kentlerde inşaat işleri ve diğer sahalarda işçilik yapmaktadırlar.

DGD sisteminin rasyonel bir biçimde uygulanması ve sistemin kontrol ve denetiminin kolaylaştırılabilmesi için, öncelikle çiftçilerin arazi varlıkları ve üretim faaliyetleri ile ilgili doğru ve güvenilir tarımsal işletme kayıt sisteminin kurulmasına gereksinim bulunmaktadır. Bu işlem yapılmadan söz konusu politikalardan büyük ölçüde başarı sağlamak oldukça güç olacaktır. Bu kapsamda Narmanlı çiftçiler işletmelerinde kayıt tutmaya teşvik edilebilmelidir. Ayrıca en kısa sürede tarım arazilerinin tapu ve kadastro işlemlerinin tamamlanması ve bu kayıtların bilgisayar ortamına geçirilmesi sağlanmalıdır. Tarım arazisi tapu ve kadastro bilgileri ile tarım işletmeleri kayıt sistemi verilerinin bilgisayar ortamına aktarılması ile bütün yörelerde yapılacak işlemler, merkezden sürekli olarak izlenebilecektir. Böylelikle suiistimallerin önüne geçilebilecektir ve çeşitli hatalar ve yanlış uygulamalar önlenecektir.

Kırsal eğitim, özellikle çiftçilerin tarımsal sahada eğitilmesi gerekmektedir. Kooperatifçiliğin yaygınlaştırılması, çiftçilerin örgütlenmesi ve tarımsal sorunların çözülmesinde birlikte hareket etmeleri şarttır. Bu hususta çiftçilerle kamu kurumlarının ortak hareket etmeleri gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Abay C., Olhan E., Uysal Y., Yavuz F., Türkekel B.,2005. Türkiye'de Tarım Politikalarında Değişim, VI. Teknik Kongre, 3-7 Ocak 2005,TMMOB Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası, Ankara
- Ağaoglu Y. S., İnan İ. H., Özkaya T., Ortaş İ., 2005. Yirmibirinci Yüzyıl Başlarında Türkiye Tarımının Vizyon ve Misyonu, VI.Teknik Kongre, 3-7 Ocak 2005,TMMOB Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası, Ankara
- Aslan, M., Boz, İ., 2005. Doğrudan Gelir Desteğinin Tarımsal amaçlı Kullanımını Etkileyen Faktörler, Tarım Ekonomisi Dergisi 2005; 11(2)
- Babacan, A., 1999. Genel Tarım Politikaları Çerçevesinde Doğrudan Gelir Ödemeleri Sistemi, DPT İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Tarım Dairesi Yayınları. Ankara
- Cahill, S. A., 1988. Calculating the Rate of Decoupling for Cropsunder CAP/Oil Seeds Reforms, Journal of Agricultural Economics . 48 : 348-378.
- Dorman J.S., LaPorte R.E., Stone R.A., Trucco M., 1990. Worldwide Differences in the Incidence of Type I Diabetes are Associated with Amino Acid Variation at Position 57 of the HLA-DQ Beta Chain, Proc Natl Acad Sci. USA 87
- Eraktan, G., 2001. Tarım Politikası Temelleri ve Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikası, Uzel Yayınları. İstanbul
- Işıklı E., ve Abay, C.,1992. Destekleme Uygulamalarının Tarımsal Yapıya Etkisi, Tarım Haftası 93 Sempozyumu, Tarımsal Destekleme Politikaları, Sorunlar, Çözümler, TMMOB Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası Yayınları, Yayın No:20, Ankara

- İnan H., Gaytancıoğlu O., Erbay R., ve Yılmaz F., 2003. Gelişmiş Ülkelerde Tarım Piyasalarının Organizasyonu, İstanbul Ticaret Odası Yayını, Yayın No:2003-53, ISBN: 975-512-791-7, İstanbul
- Keleş, Ş., 2000. Narman’da Hayvansal Ürünlerin Üretim ve Pazarlama Faaliyetleri, Atatürk Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi)
- Kesbiç C. Y., Baldemir E., ve Doğan S., 2005. Rekabet Gücü Ölçümü Ve Önemi: Türk Tarım Sektörü İçin Bir Analiz, İstanbul Üniversitesi, VII. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu, İstanbul
- Şahinöz, A., Özaltan, A., ve Gökdoğan I.,2005. Küreselleşme Sürecinde Türkiye Tarımı, VI.Teknik Kongre Kitabı, 3-7 Ocak 2005,TMMOB Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası, Ankara
- Özkaya T., Oyan O., Isın F., ve Uzmay A., 2001. Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları Dünü – Bugünü – Geleceği, Türkiye Ziraat Odalar Birliği TÜSES Yayını, Ankara
- Türkekul B., 2006. Türkiye’de Makroekonomik Değişkenlerin Tarım Sektörüne Kısa ve Uzun Dönem Etkileri Üzerine bir Araştırma, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir
- Ulusoy, S., 2003. AB’ne Adaylık Sürecinde Ab Ve Türkiye Tarım Politikaları: Öncelikler-Farklılıklar-Çelişkiler, AB Genişleme Sürecinde Türkiye “Tarımsal ve Kırsal Politikalar” Sempozyumu, TMMOB, Ziraat Mühendisleri Odası Yayını, Ankara
- Yalçınkaya, N., Yalçınkaya, H., ve Çılbant, C., 2006. Avrupa Birliği’ne Yönelik Düzenlemeler Çerçevesinde Türk Tarım Politikaları ve Sektörün Geleceği Üzerine Etkisi, Yönetim ve Ekonomi 13/2, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa
- Yavuz, F., 2001. Tarım Politikası II Genel Politikalar ve Uluslar arası Tarım Ticareti, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ofset Tesisi